

УДК 339.9.01

В. В. Калінін

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ВАЖЕЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено систематизації наукових поглядів щодо процесів і форм глобалізації в контексті ролі важелів транснаціоналізації у забезпеченні глобального економічного розвитку.

Визначено, що глобалізація, створивши передумови та стимули для розвитку внутрішньогалузевого міжнародного поділу праці, призвела до створення потужних транснаціональних корпорацій як самостійної економічної сили.

На основі систематизації наукових поглядів щодо процесів і форм глобалізації, визначено багатоваріантність підходів до трактування даного поняття. Підкреслено, що сучасні теорії і концепції розвитку глобалізаційних процесів спираються на різні аспекти включення країн до глобальних процесів і структур.

Обґрунтовано, що на сучасному етапі відбувається формування не лише глобального простору, а й відповідних глобальних механізмів, що регламентують його функціонування, серед яких чільне місце належить процесам транснаціоналізації.

Ключові слова: *глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація, глобальна соціальність, транснаціональні корпорації, транснаціональні взаємодії.*

DOI 10.34079/2226-2822-2024-14-27-49-63

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні зміни, які відбуваються у світі, свідчать про формування системних проявів взаємозв'язку і взаємозалежності на глобальному рівні, що об'єктивно обумовлює необхідність дослідження глобалізації в контексті різних аспектів і рівнів даного процесу.

Процес інтернаціоналізації господарського життя, який є характерним для перехідної стадії розвитку світової економіки – від індустріальної по постіндустріальної, визначається як об'єктивний процес зближення національних економік, що проявляється у зростанні виробничої взаємозалежності економічних суб'єктів з різних країн, міжнародного товарообігу, руху капіталів і робочої сили.

Нерідко поняття інтернаціоналізації і глобалізації використовують як синоніми. Однак, це різні процеси. Інтернаціоналізація є наслідком промислової революції, яка сформувала базис техногенної цивілізації. Тоді як глобалізацію визначають як продукт інформаційно-комунікаційної революції. Остання, створивши передумови та стимули для розвитку внутрішньогалузевого міжнародного поділу праці та новітні технології управління транскордонними товарами і фінансовими потоками у режимі реального часу, призвела до створення потужних *транснаціональних корпорацій* як самостійної, практично некерованої державою та міжнародними інститутами сили [3, с. 8].

Вищевикладене обумовлює необхідність теоретико-методологічного осмислення даних процесів, що визначило постановку проблеми і спрямованість дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток процесів глобалізації є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Даним питанням присвятили свої наукові праці О. Булатова (Булатова та Зайковський, 2019), Д. Лукьяненко (Лук'яненко та Поручник (ред.), 2008), А. Румянцев (Румянцев, А. П. (ред.), 2016), А. Філіпенко (Філіпенко, Будкін, Гогач, та ін., 2007) та ін. Водночас

множинність проявів глобалізації потребує подальшого теоретико-методологічного опрацювання даної проблематики.

Метою статті є систематизація наукових поглядів щодо процесів і форм глобалізації в контексті ролі важелів транснаціоналізації у забезпеченні глобального економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. В умовах посилення процесів глобалізації відбувається формування не лише глобального простору, а й відповідних глобальних механізмів, що регламентують їх діяльність. Формування глобального ринку праці, глобального наукового та освітнього простору тощо стало логічним продовженням трансформаційних змін, які відбуваються у соціально-економічній сфері, у тому числі під впливом нових механізмів міжнародних партнерських відносин, які виникають у світовому господарстві (Булатова та Зайковський, 2019, с. 64). Відповідно зростає потреба у теоретико-методологічному опрацюванні відповідних процесів і важелів їх розвитку.

Термін «глобалізація» у науковий обіг у 1983 р. ввів *Т. Левітт*, який під глобалізацією розумів феномен злиття ринків певних продуктів, які виробляються багатонаціональними корпораціями (Levitt, 1983), хоча дане явище вчені досліджували задовго до зазначеного періоду.

Так, *О. Конт* виділяв поняття «глобалізована єдність» як соціокультурну цілісність, яка характеризується соціальною статикою та соціальною динамікою, в рамках якої є центр і другорядні елементи (Ковтуненко, 2013).

Ідею глобалізації виробництва в умовах монополістичного способу виробництва висловлював *К. Маркс*, який виділяв такі риси глобалізації (Levitt, 1983, с. 510):

- створення крупною промисловістю всесвітнього ринку і розвиток торгівлі і засобів обігу;
- глобалізація виробництва і споживання;
- заміна національної замкнутості всебічним зв'язком і залежністю націй одна від одної в області матеріального і духовного виробництва;
- залучення країн всього світу до сфери західної цивілізації і формування залежності менш розвинутих країн від «цивілізованих»;
- зростання уніфікації суспільного життя;
- світова інтеграція як умова незалежності працівників.

Г. Маркузе відзначає, що глобалізація є новою, специфічною формою капіталізму, яка розширює капіталістичні відносини у просторовому вимірі (вшир) і за видами економічної діяльності, у тому числі тими, що народжуються (вглиб) (Лях, 1996, с. 134).

Р. Робертсон вважав, що глобалізація представляє собою процес «стискання» світу (емпірично зафіксованих змін) і посилення взаємозалежності всіх його частин, який супроводжується розповсюдженням усвідомлення цілісності, єдності світу (Robertson, 1992, с. 34). Світ стає *соціальним простором* без істотних бар'єрів і фрагментації на специфічні зони. Даний процес є наслідком зростаючого впливу на соціальну дійсність окремих країн комплексу чинників міжнародного значення: економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обміну і т. і.

Відповідно до моделі глобалізації Робертсона, глобалізація – це не лише структурно-економічні зміни, а й трансформація міжособистісних взаємодій, у тому числі з приводу професійної самореалізації. Особливість моделі Робертсона полягає в її багаторівневому характері: він виділяє в глобалізації два аспекти (глобальна взаємозалежність і глобальна свідомість) і два напрямки (глобальна інституціалізація життєвого простору і локалізація глобальності). В своїх дослідженнях від співвідносить проникнення глобального і локального, вводячи термін «глокалізація».

На погляди Р. Робертсона у своїх дослідженнях спирається Г. Терборн, стверджуючи, що глобалізація вказує на тенденції всесвітнього поширення, впливу чи взаємопов'язаності соціальних феноменів та інформації (Therborn, 2000, с. 154-155). Він також поєднує в одній моделі глобальну взаємозалежність і глобальну свідомість, пропонуючи модель глобальної соціальності, яка концептуалізує зміни на двох рівнях (макро- і мікросоціальному) і в двох напрямках – власне глобалізації і локалізації глобального.

Подібна логіка прослідковується в працях А. Аннадурай, який розглядає глобалізацію як втрату прив'язки соціальних процесів до фізичного простору, заміщуючи дихотомію «локальне – глобальне» на дихотомію «територіальне – детериторіальне», і розуміючи глобальність і локальність у якості двох складових глобалізації (Appadurai, 1990).

Зазначене заміщення дихотомій прослідковується в працях М. Уотерса, який стверджує, що міжнародні відносини детермінуються одним із трьох типів обміну: матеріальним (економічним), політичним, символічним. При цьому виробництво товарів призводить до територіальної концентрації робочої сили, капіталу, сировини в процесі управління (Waters, 2001, с. 72; 118-121].

Л. Клейн стверджує, що глобалізація є результатом зростання можливостей наукового, інформаційного, інтелектуального обміну, що, з одного боку, є наслідком розвитку телекомунікаційних і транспортних технологій, а з іншого – створює умови для організації виробництва і обміну у світовому масштабі як прояву транснаціоналізації економічної діяльності (Sheffield, Korotayev and Grinin (eds), 2013).

Дж. Тобін також, розглядаючи глобалізаційні тенденції, пов'язує їх з розвитком телекомунікаційних та інформаційних технологій, обчислювальної техніки, що супроводжується формуванням глобальної системи цінностей (Hirst, 1997).

Сутність глобалізації досліджували також ряд відомих вітчизняних вчених.

Так, А. Філіпенко тлумачить глобалізацію як багаторівневу, ієрархічну систему, в рамках якої відбуваються процеси, що сприяють формуванню системної цілісності світового господарства: на світовому рівні – зростання економічної взаємозалежності країн і регіонів; на рівні окремих країн – зростання відкритості економіки, частки зовнішньоторговельного обороту чи експорту у ВВП, обсягу зарубіжних інвестицій та ін.; на галузевому рівні – зміна співвідношення обсягів зустрічної внутрішньогалузевої торгівлі до світового виробництва відповідної галузі; на рівні компанії – диверсифікація надходжень та розміщення активів у різних країнах (Філіпенко, Будкін, Гогач та ін., 2007, с. 50].

Д. Лук'яненко підходить до трактування глобалізації як до процесу, що виводить цивілізацію на вищий щабель розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності з її поділом на інформаційну, політичну, соціокультурну, науково-технологічну та екологічну, та безпосередньо економічну з такими її важливими складовими, як виробнича, торговельна, фінансово-інвестиційна та інфраструктурна, що тісно взаємодіють між собою стають згодом загально визначеними (КНЕУ, 2014).

О. Рогач розглядає глобалізацію як ключовий феномен майбутнього світового розвитку в контексті зростання можливостей підвищення ефективності бізнесу, що водночас не гарантує рівноправного розподілу отриманих вигод між усіма країнами (Рогач, 2005, с. 132).

В. Рокоча трактує глобалізацію як певний високий ступінь взаємозалежності і взаємодоповнюваності національних господарств країн світу, що забезпечується основним фактором розвитку зазначених процесів – нарощуванням масштабів міжнародної торгівлі товарами і розширенням її сфери в обміні послугами та факторами виробництва (Румянцев (ред.), 2006, с. 29).

На думку *Б. Шевчика*, глобалізація – це, передусім, економічний синтез цивілізацій (табл. 1), це інтеграція національних і регіональних ринків у цілісний простір планетарного обміну, де існування локальної спільноти неможливе як ізолят в принципі (Шевчик, 2011, с. 14). Головним мотивом кожної цивілізації є пошук джерел модернізації та розвитку, функціонування в режимі, що задається глобальними трансформаційними процесами, світсистемними закономірностями і викликами. Характерними ознаками цивілізації, що формується, виступають такі (Шевчик, 2011, с. 94-95):

- широка інтелектуалізація виробництва;
- пріоритетний розвиток науки;
- розвиток складної розумової праці.

Таблиця 1

Типи і ознаки цивілізацій (Шевчик, 2011, с. 14)

<i>Тип світової цивілізації</i>	<i>Домінуючий вид виробництва</i>	<i>Праця та її характер</i>	<i>Провідний тип власності</i>
Аграрна	Сільськогосподарське	Ручна	Земельна
Індустріальна	Промислове	Машинна	Промислова
Постіндустріальна	Інформаційне	Інтелектуальна	Інтелектуальна

Колектив авторів під керівництвом *Б. Одягайла* визначає глобалізацію як просторову характеристику інтернаціоналізації господарського життя на тому історичному етапі, коли вона прийняла всесвітні масштаби, тобто в другій половині ХХ ст. (Мазурок, Одягайло, Кулішов та Сазонець, 2009, с. 12).

Загалом, єдиного погляду на глобалізацію не існує. Сучасні теорії і концепції розвитку глобалізаційних процесів спираються на різні аспекти включення країн до глобальних процесів і структур. Виділяють три напрями наукового опрацювання проблематики глобального економічного розвитку: гіперглобалісти, скептики, трансформаціоністи.

Так, *гіперглобалісти* (*К. Огме, Дж. Редвуд, С. Стрейндж*), стверджують, що глобалізація є проявом якісно нового етапу розвитку людства, який свідчить про підпорядкування макроекономічних систем функціонуванню глобальної мегасистеми. На їх думку, економічна глобалізація, формуючи *транснаціональні* мережі виробництва, перетворює нації-держави на бізнес-утворення, що спричиняє втрату суттєвої частини державного суверенітету. Йдеться про поширення неоліберальної економічної моделі у планетарному масштабі, про універсалізацію норм економічної і політичної організації та становлення глобального суспільства.

Скептики (*Р. Гіллін, Г. Томсон, П. Герст*) вважають позицію гіперглобалістів помилковою, заперечуючи формування глобалізації як феномена сучасності на користь активізації інтернаціоналізації економіки як результату взаємодії між національними господарствами. Вони наголошують саме на ролі держав у процесі регулювання міжнародної економічної діяльності, оскільки інтернаціоналізація як процес залежить, на їх думку, від державної регуляторної політики у напрямку економічної лібералізації. Вчені даного напрямку підкреслюють, що інтернаціоналізація є похідним результатом ліберального економічного порядку.

Трансформаціоністи (*Д. Гелл, Дж. Ператон, Е. МакГрю, Д. Голдблат*) розглядають глобалізацію як безпрецедентну рушійну силу соціальних, економічних та політичних змін, що сприяє становленню нового світового порядку. Трансформаціоністи наголошують на виникненні глобальної моделі стратифікації, в рамках якої регуляторні

важелі стають багаторівневими – розподіленими між міжнародними, національними та місцевими інституціями, – що сприяє виробленню спектра різномірних стратегій міжнародного економічного розвитку. Відповідно глобалізація сприяє активізації ролі держави, реструктуризації її функцій в системі міжнародного економічного обміну.

Особливу роль у розвитку глобалізації відіграють процеси транснаціоналізації економічної діяльності.

Дійсно, міжнародний бізнес набуває глобального характеру, що виступає його найважливішою рисою: він охоплює світову систему інформаційного ділового обміну, світовий фінансовий ринок, глобальну структуру технологічних нововведень тощо. Внаслідок просування від рівня до рівня інтернаціоналізації зростає значення того, як ця риса проявляється в даному бізнесі, тобто наскільки ефективність певного бізнесу визначається процесом глобалізації. Власне глобалізація переплітає в собі ознаки міжнародного бізнесу, сформувавши основи вже глобального міжнародного бізнесу: доступність та всезагальність, розвиток за стадіями, технологічна глобалізація, фінансова глобалізація, дивергентно-конвергентна взаємодія національного та інтернаціонального (Корнева, Богославська та Новков, 2019, с. 214).

Глобалізація міжнародного бізнесу не суперечить процесу інтернаціоналізації, проходить паралельно з ним, примножуючи канали, форми і засоби світогосподарської інтеграції країн, тобто посилюючи процеси *транснаціоналізації* економічної діяльності (Корнева, Богославська та Новков, 2019, с. 214). Загалом глобалізація виступає об'єктивним процесом трансформації міжнародного поділу праці, формою якого виступає транснаціоналізація.

Вперше *транснаціональну концепцію глобалізації* сформулював Л. Склеір, який спираючись на глобальну теорію систем, у якості складових зазначеної концепції виділяв такі: транснаціональна корпорація; характерна інституціональна форма міжнародної економічної діяльності; проникнення транснаціонального капіталістичного класу в політичну та ідеологічну сфери.

Р. Склеір зазначав, що базовим об'єктом аналізу транснаціональної концепції глобалізації є транснаціональна діяльність, тобто діяльність, яка має транскордонний характер, але не пов'язана з діяльністю державних структур. Вказана діяльність, розвиваючись у трьох сферах (економічній, політичній і культурно-ідеологічній), утворює глобальну систему (Sklair and Robbins, 2002), діяльність якої координується у світовому масштабі.

Аналогічної думки дотримується І. Валлерстайн, який розглядає глобалізацію як необхідну умову існування сучасного капіталізму, як системно ціле явище – окремі суспільства розглядаються як похідні від великих соціальних систем, які виступають об'єктом світ-системного аналізу (міні-системи, світ-імперії, світ-економіки): логіка капіталістичної світ-економіки полягає в тому, що вона виникла з консолідації економіки та поглинула інші форми економічних систем, досягнувши глобальних масштабів (Ковтун, 2021).

В рамках даного процесу І. Валлерстайн виділяє декілька основних тенденцій економічної глобалізації – поглиблення міжнародного поділу праці, зростання кількості і розмірів *транснаціональних корпорацій*, виникнення світових ринків сировини, капіталу, робочої сили, – розглядаючи світ як систему, що складається з центру, периферії та напівпериферії. Дане групування відбувається не за географічною близькістю, а за характером зв'язків між країнами: в рамках центру – відносини кооперації і конкуренції, між центром і периферією – відносини експлуатації і залежності, між напівпериферією, центром і периферією – відносини змішаного типу.

П. Джонс виокремлює різні моделі глобалізації: політичну, економічну, культурну (Jones, 1998). Д. Бхагваті, надає пріоритет економічній глобалізації, яка на його думку,

означає інтеграцію національних господарств у загальносвітову систему за допомогою зовнішньої торгівлі, прямих іноземних інвестицій, що здійснюються *транснаціональними корпораціями*, потоків короткострокового капіталу, переміщення трудових ресурсів і населення загалом, а також міжнародного обміну технологіями (Федун та Генералов, 2018, с. 72).

Йдеться не лише про традиційних носіїв глобальної форми організації виробництва і фінансової діяльності – *транснаціональні корпорації (ТНК)* й *транснаціональні банки (ТНБ)*, для яких глобальні ринки є сферою їх безпосередньої діяльності та реалізації економічних інтересів. В альянсі з ними знаходяться уряди країн базування транснаціонального капіталу, які з метою збереження свого домінування в світі виступають в якості провідників глобалізації (Ортіна, 2014, с. 72).

Дані погляди розвиває *П. Кругман*, який у якості рушійної сили глобалізації виділяє «ядро», куди зрештою стікаються капітал і фахівці-професіонали. Мережеві (*транснаціональні*) взаємодії, у тому числі між окремими індивідуумами і фірмами, прискорюють впровадження інновацій і приводять до швидкого розвитку колосальних економічних агломерацій (Ліфанова, 2016, с. 86).

Е. Гідденс визначає глобалізацію як прояв модернізації загальносвітових соціальних відносин. Модернізація, на думку вченого, полягає в автономізації соціальних відносин від локальних умов взаємодій. Інституційними вимірами глобалізації є світова капіталістична економіка, система національних держав, світовий військовий порядок, міжнародний поділ праці (Giddens, 1991, с. 71). При цьому трансформація системи відбувається не тільки на рівні системних зв'язків (глобальному), але й на рівні пов'язаних елементів системи (локальному), а формування системи *транснаціональних* взаємодій є автономізованим процесом в рамках національно-державних інтересів у міжнародних відносинах. Основним проявом глобалізації *Е. Гідденс* вважає зростання ролі наднаціональних структур на фоні послаблення впливу національних держав.

Погляди *Е. Гідденса* поділяє *Л. Склер*, розглядаючи глобалізацію як низку односпрямованих тенденцій у різних інституційних сферах, які спричиняють утворення системи взаємозв'язків і взаємозалежностей глобального характеру між локальними процесами. В рамках даної системи термін «глобальне» поєднує в собі поняття «інтернаціональне» і «*транснаціональне*», а термін «локальне» - поняття «національно-державне» і «субнаціональне» (Sklair and Robbins, 2002).

М. Вотерс трактує глобалізацію як сукупність тенденцій, які ведуть до нівелювання територіальної складової відносин між соціальною організацією, обумовленою економічною експансією (Waters, 2001), провідниками якої виступають *ТНК*.

У. Бек, досліджуючи глобальні явища, використовує поняття «глобалізм», «глобальність», «глобалізація». Під глобалізмом він розуміє неоліберальну ідеологію панування світового ринку, під глобальністю – виникнення світового суспільства, в рамках якого жодна країна або група країн не можуть існувати відокремлено, під глобалізацією – процес формування *транснаціональних* соціальних зв'язків. Причому, на думку *У. Бека*, на даному етапі поки не можна говорити про сформоване явище глобалізації. А лише про його певні прояви – процеси всесвітнього соціального, економічного, політичного об'єднання (Beck, 2002).

У. Бек, досліджуючи глобалізацію, виділяє поняття транснаціонального соціального простору, в рамках якого відбувається переважання культури над економікою і політикою, а також наголошує на зменшенні суверенітету національної держави внаслідок дії на міжнародній арені *транснаціональних* акторів – *ТНК* і *ТФПГ* (Beck, 2002). Саме явище глобалізації він трактує як не пов'язані кордонами повсякденні

дії в різних вимірах економіки, інформації, екології, техніки, транскультурних конфліктів і громадянського суспільства, які володіють власною внутрішньою логікою.

Найбільш змістовно аспект транснаціоналізації досліджено в працях Дж. Даннінга, який визначає глобалізацію як капіталізм взаємодії, успіх якого залежить від гармонічної взаємодії між суб'єктами, які створюють суспільний добробут, і державою (Dunning, 2002; Рамський, Соболев та Жильцов, 2020). Так, в рамках вчення, яке отримало назву *еклектичної парадигми Даннінга*, пояснюються типи інтернаціоналізації з точки зору наявних переваг для іноземного інвестора: переваг власності (*ownership advantages*), переваг інтерналізації (*internalization advantages*), переваг територіального розміщення (*location advantages*) (табл. 2).

При цьому серед зазначених переваг виділяються так звані приховані активи (*firm-specific assets*), серед яких провідна роль відводиться *трудоресурсному чиннику* (знанням, досвіду, інтелекту людського капіталу, здатності здобувати, використовувати, управляти інформацією тощо) як основі формування конкурентних переваг фірми в системі міжнародних економічних відносин, що визначають мотиви ПІІ компанії і відповідно – шляхи *транснаціоналізації* їх економічної діяльності (створення представництв ТНК, залучення закордонних партнерів і т.і.) (Moosa, 2002, с. 114–115).

Таблиця 2

Матриця Даннінга (Ткаченко, 2012, с. 50)

		Наявні фактори		
		Власності	Інтерналізації	Розміщення
Стратегія виходу на ринок	Портфельний трансфер ресурсів	ТАК	Ні	Ні
	Експорт	Так	ТАК	Ні
	Прямі іноземні інвестиції	Так	Так	ТАК

Глобалізація також може розглядатись як процес (множинність процесів), який трансформує сферу організації суспільних відносин і взаємодії *транснаціональних* (трансрегіональних) потоків, мереж економічної активності та влади. Тобто глобалізація представляє собою множинність зв'язків і взаємозв'язків між державами, економіками, політичними системами, суспільствами і культурами (International Monetary Fund, 2019), на основі чого можна зробити висновок, що це історично обумовлений діалектичний процес, який через комплекс постійних змін *транснаціонального* і трансрегіонального характеру призводить до зростання взаємозалежності між зазначеними компонентами світової системи.

Представники *Римського клубу*, виділяючи структурні ознаки глобалізації, наголошують на підпорядкуванні національних економік інтересам ТНК і міжнародних фінансових інститутів.

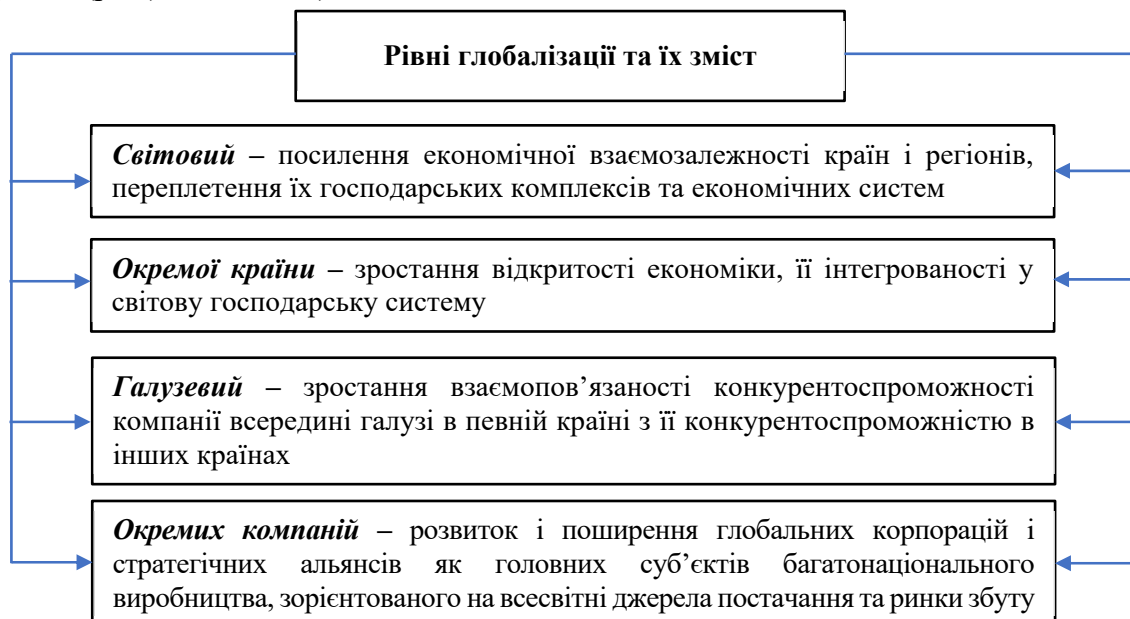
Дійсно, глобалізація економіки, розширення зовнішньоекономічних зв'язків виявляється у підвищенні ролі і збільшенні масштабів діяльності *транснаціональних корпорацій*. Вони дедалі більшою мірою стають визначальним фактором для вирішення долі тієї чи іншої країни в міжнародній системі економічних зв'язків. Активна виробнича, інвестиційна, торговельна діяльність ТНК дає їм змогу виконувати функцію міжнародного регулятора виробництва та розподілу продукції (Федун та Генералов, 2018, с. 72).

Одночасно слід зазначити, що на сьогодні формуються ознаки трансформації наявної глобалізаційної парадигми, оскільки теорії, які сформувались протягом ХХ ст., не охоплюють новітні тенденції нелінійного розвитку процесів глобалізації. Перш за все, йдеться про розвиток масових засобів комунікації – інформатизацію

світогосподарського простору, яка призводить до якісної зміни концепції глобалізації: прояв гіперглобалізації (експансія соціальних процесів у нові форми просторовості) та деглобалізації (редукція просторовості соціальних процесів) (Кравчук, 2002, с. 134) внаслідок прискорення і розширення у просторі всіх процесів взаємодії (масові комунікації більше не обмежені просторовим чинником). *М. Уотерс* називав дане явище пост-глобалізацією – розширенням *транснаціональних зв'язків*.

На ролі інформаційних технологій у розвитку глобалізації акцентував увагу *М. Кастельс*, відзначаючи їх значення у становленні мережевої структури світової економіки, вводячи термін «нова економіка» як різновиду інформаційного і глобального капіталізму, наголошуючи, що така економіка організована навколо інформаційних мереж, які не мають центру, і спирається на постійну взаємодію між вузлами зазначених мереж. Найважливішими джерелами продуктивності і конкурентоспроможності у такій економіці стають знання і інформація. Відповідно процес виробництва залежить від доступу до інформаційних технологій, а також від якості людських ресурсів і їх здатності управляти новими інформаційними системами (Пічугіна, 2019). У зв'язку із цим, на його думку, вирішального значення на світовому ринку праці набуває стратифікація робочої сили за якісними ознаками – на тих, хто здатен продукувати інформаційні технології і тих, хто буде їх використовувати.

Таким чином, процес глобалізації економіки має складну ієрархічну структуру (рис. 1). Як зазначає *Д. Лук'яненко*, на перебіг процесу глобалізації значний вплив здійснює взаємозв'язок процесів *транснаціоналізації* і регіоналізації і їх трансформація: згортання транснаціоналізації та регіональної інтеграції стосовно кількості ТНК і нових міждержавних торгово-економічних блоків, і в той же час, очікування нових хвиль створення стратегічних альянсів та злиття корпорацій (на мікрорівні) і поглинання континентальними інтеграційними угрупованнями численних регіональних та міжрегіональних утворень (на макрорівні) (Лук'яненко та Поручник (ред.), 2008, с. 15). При цьому певним чином синхронізуються темпи глобалізації, відбувається соціалізація економічних відносин, формується єдиний фінансово-інформаційний простір, в якому здійснюється не лише комерційна, а й уся діяльність людства як така (Лук'яненко та Поручник (ред.), 2008, с. 23).

Рисунок 1. Рівневі прояви глобалізації та їх зміст
(Куцик, Кортун та Башнянин, 2015, с. 37)

Таким чином, глобалізація економічного розвитку виникає через повну взаємозалежність складових світового господарства, в його єдності та цілісності, що збільшується за умов широкого розгортання інтернаціоналізації виробництва й обігу, інтенсифікації інтеграційних процесів. Відбувається процес глобального синтезу світового масштабу, який є суперечливим та багатограним, здійснює вплив на усі держави і регіони світу (Вишневська, Татабріна, Соколов та Бурлака, 2018, с. 54).

Підсумовуючи вищевикладене, *глобалізацію* можна трактувати як поширення у планетарному масштабі процесів якісного перетворення міжнародної економічної взаємодії, що через комплекс змін транснаціонального характеру сприяє трансформації міжнародного поділу праці та становленню системи єдиного світового господарства.

Висновки

Сучасний етап функціонування світової економіки характеризується виникненням новітніх важелів розвитку процесів глобалізації, які визначають зміст і спрямованість механізмів міжнародної взаємодії у цілісному світогосподарському просторі. Серед вказаних механізмів провідне місце належить транснаціоналізації економічної діяльності. Домінуюча роль ТНК супроводжується формуванням системних взаємозв'язків і взаємодій, сутнісне розуміння яких виступає умовою рівноправного включення національних економіки до світового господарства.

Бібліографічний список

- Булатова, О. В. та Зайковський, О. С., 2019. Глобалізація освітнього простору: основні характеристики та принципи розвитку. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*, 17, с. 63–71. Доступно: <<https://visnyk-ekonomics.mdu.in.ua/ARHIV-uk/17/10.pdf>>
- Вишневська, О. М., Татабріна, А.-М. О., Соколов, С. В. та Бурлака, С. В., 2018. Глобалізаційні передумови транснаціоналізації світової економіки. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук "Modern Economics"*, 7, с. 52-59. Доступно : <<https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/vyshnevaska.pdf>>
- КНЕУ, 2014. *Економічна глобалізація*. [онлайн] Доступно : <https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_schools/sme/sme_dgvnesok/sme_econ_globalizatsiya/>
- Ковтун, О., 2021. Світовий порядок у фокусі світ-системного аналізу. *Institutedd.org* [онлайн] Доступно: <<https://institutedd.org/blog/posts/svitovii-poryadok-u-fokusi-svit-sistemnogo-analizu>>
- Ковтуненко, Е. С., 2013. Теоретико-методологічні та концептуальні засади соціологічного дослідження соціальних змін. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, [online], 18, с. 95-103. Доступно : <<https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.95.pdf>>
- Корнєва, Н. О., Богославська, А. В. та Новков, І. О., 2019. Транснаціоналізація світового господарства як прояв глобалізації бізнесу. *Молодий вчений* [онлайн], 1(65), с. 213–215. Доступно : <<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1995>>
- Кравчук, М., 2002. Концептуальна еволюція теорій глобалізації. *Політичний менеджмент* [онлайн], 3, с. 122–136. Доступно : <<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11622/12-Kravchuk.pdf?sequence=1>>
- Куцик, П. О., Кортун, О. І. та Башнянин, Г. І., 2015. *Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування та розвитку* : монографія. Львів : Видавництво ЛКА. Доступно :

- <https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Buh_Obliku/Kucik/Docs/K1-1_GlobEko_mono.pdf>
- Ліфанова, М., 2016. Ключові положення «нової економічної географії» Пола Кругмана [онлайн] Доступно : <<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17855/1/85-87.pdf>>
- Лук'яненко, Д. Г. та Поручник, А. М. (ред.), 2008. *Глобальна економіка XXI століття: людський вимір* : монографія. К. : КНЕУ. Доступно : <<https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e39256fd-6909-43e5-87aa-3c77957fcb28/content>>
- Лях, В., 1996. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія*: хрестоматія. К. : Либідь. Доступно : <https://chtyvo.org.ua/authors/Liakh_Vitalii/Suchasna_zarubizhna_sitsialna_filosofia_khrestomatia/>
- Мазурок, П. П., Одягайло, Б. М., Кулішов, В. В. та Сазонець, О. М., 2009. *Глобальна економіка*. Львів : Магнолія-2006.
- Ортіна, Г. В., 2014. Вплив тенденцій глобалізації на умови забезпечення антикризової стратегії. *Ефективна економіка* [онлайн], 7, Доступно : <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4179>>
- Пічугіна, Ю. О., 2019. Нова культура в концепції мережевого суспільства Мануеля Кастельса. *Молодий вчений* [онлайн], 1(65), с. 17–19. Доступно : <<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1939/1916>>
- Рамський, А. Ю., Соболев, Ю. М. та Жильцов, М. О., 2020. Застосування еkleктичної парадигми Даннінга при здійсненні прямих іноземних інвестицій. *Ефективна економіка* [онлайн], 11. Доступно : <http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/18.pdf>
- Рогач, О., 2005. *Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій*. К. : Либідь.
- Румянцев, А. П. (ред.), 2006. *Міжнародна економіка*. 3-тє вид., перероб. і доп. К. : Знання.
- Ткаченко, Ю. В., 2012. Застосування еkleктичної парадигми даннінга при здійсненні прямих іноземних інвестицій. *Агросвіт* [онлайн], 19, с. 57-60. Доступно : <http://www.agrosvit.info/pdf/19_2012/14.pdf>
- Федун, І. Л. та Генералов, О. В., 2018. Економічна глобалізація та формування міжнародних виробничих мереж. *Економіка і суспільство* [онлайн], 15, с. 71-77. Доступно : <https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/12.pdf>
- Філіпенко, А. С., Будкін, В. С., Гогач, О. І. та ін., 2007. *Світова економіка*. К. : Либідь.
- Шевчик, Б. М., 2011. *Сучасні економічні теорії глобальних систем*. В: Башнянин Г. І. (ред.). Львів : Новий світ – 2000.
- Appadurai, A., 1990. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. *Theory, Culture & Society*, 7, pp. 295–310 Available at : <http://www.arjunappadurai.org/articles/Appadurai_Disjuncture_and_Difference_in_the_Global_Cultural_Economy.pdf>
- Beck, U., 2002. What is Globalization? *Journal of Macromarketing*, 22(2), p. 182–204. Polity Press : Cambridge, UK, p. 182-184. Available at : <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0276146702238221>>
- Dunning, J., 2002. *Theories and Paradigms of International Business Activity: The Selected Essays of John H. Dunning. Volume 1*. Edward Elgar Pub. Available at : <<https://www.e-elgar.com/shop/gbp/theories-and-paradigms-of-international-business-activity-9781840647006.html>>

- Giddens, A., 1991. *The Consequences of Modernity*. Publisher Polity [online] Available at : http://www.ewclass.lecture.ub.ac.id/files/2015/02/Giddens_-_Consequences_of_Modernity_17388b4f6c76919ffe7817f7751c61fa.pdf
- Hirst, P., 1997. The Global Economy-Myths and Realities. *International Affairs. Globalization and International Relations* [online], 73(3), p. 409–425. Available at : <https://academic.oup.com/ia/article-abstract/73/3/409/2417863?redirectedFrom=fulltext>
- International Monetary Fund, 2019. *World Economic Outlook. Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers*. Washington D.C. [online] Available at : <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/10/01/world-economic-outlook-october-2019>
- Jones, P. W., 1998. Globalisation and Internationalism: Democratic Prospects for World Education. *Comparative Education* [online], 34(2), Special Number (20): Comparative Perspective in Education Policy (Jun., 1998), p. 143–155. Available at : <https://www.jstor.org/stable/3099798>
- Levitt, Th., 1983. Globalization of Markets. *Harvard Business Review. May*. [online] Available at : <https://hbr.org/1983/05/the-globalization-of-markets>
- Moosa, I., 2002. *Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice*. Palgrave Macmillan. [online] Available at : https://www.researchgate.net/publication/265453721_Foreign_Direct_Investment_Theory_Evidence_and_Practice
- Robertson, R., 1992. *Globalization: Social theory and global culture*. London : SAGE Publications. [online] Available at : https://www.researchgate.net/publication/364851943_Globalization_Social_Theory_and_Global_Culture
- Sheffield, J., Korotayev, A. and Grinin, L. (eds), 2013. *Globalization: Yesterday, Today, and Tomorrow*. Printed in the United States of America [online] Available at : <https://www.hse.ru/data/2013/05/23/1299088719/Globalization.pdf>
- Sklair, L. and Robbins, P., 2002. Global Capitalism and Major Corporations from the Third World. *Third World Quarterly* [online], 23(1), pp. 81-100. Available at : https://www.researchgate.net/publication/42791471_Global_Capitalism_and_Major_Corporations_from_the_Third_World
- Therborn, G., 2000. Globalisations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance. *International Sociology* [online], 15(2), p. 151-179. Available at : <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0268580900015002002>
- Waters, M., 2001. *Globalization*. 2nd editions. Routledge. [online] Available at : https://books.google.com.ua/books?id=wpNtbFfn9DMC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

References

- Appadurai, A., 1990. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. *Theory, Culture & Society*, 7, pp. 295–310 Available at : http://www.arjunappadurai.org/articles/Appadurai_Disjuncture_and_Difference_in_the_Global_Cultural_Economy.pdf
- Beck, U., 2002. What is Globalization? *Journal of Macromarketing*, 22(2), p. 182–204. Polity Press : Cambridge, UK, p. 182-184. Available at : <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0276146702238221>
- Bulatova, O. V. and Zaikovskiy, O. S., 2019. Hlobalizatsiia osvithnoho prostoru: osnovni kharakterystyky ta pryntsy py rozvytku [Globalization of educational space: main characteristics and principles of development]. *Visnyk mariupolskoho derzhavnoho*

- universytetu. Serii: *Ekonomika*, 17, s. 63–71. Available at : <<https://visnyk-ekonomics.mdu.in.ua/ARHIV-uk/17/10.pdf>>
- Dunning, J., 2002. *Theories and Paradigms of International Business Activity: The Selected Essays of John H. Dunning. Volume 1*. Edward Elgar Pub. Available at : <<https://www.e-elgar.com/shop/gbp/theories-and-paradigms-of-international-business-activity-9781840647006.html>>
- Fedun, I. L. and Heneralov, O. V., 2018. Ekonomichna hlobalizatsiia ta formuvannia mizhnarodnykh vyrobnychykh merezh [Economic globalization and formation of international production networks]. *Ekonomika i suspilstvo* [online], 15, s. 71-77. Available at : <https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/12.pdf>
- Filipenko, A. S., Budkin, V. S., Hohach, O. I. ta in., 2007. *Svitova ekonomika [World economy]*. K. : Lybid.
- Giddens, A., 1991. *The Consequences of Modernity*. Publisher Polity [online] Available at : <http://www.ewclass.lecture.ub.ac.id/files/2015/02/Giddens_-_Consequences_of_Modernity_17388b4f6c76919ffe7817f7751c61fa.pdf>
- Hirst, P., 1997. The Global Economy-Myths and Realities. *International Affairs. Globalization and International Relations* [online], 73(3), p. 409–425. Available at : <<https://academic.oup.com/ia/article-abstract/73/3/409/2417863?redirectedFrom=fulltext>>
- International Monetary Fund, 2019. *World Economic Outlook. Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers*. Washington D.C. [online] Available at : <<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/10/01/world-economic-outlook-october-2019>>
- Jones, P. W., 1998. Globalisation and Internationalism: Democratic Prospects for World Education. *Comparative Education* [online], 34(2), Special Number (20): Comparative Perspective in Education Policy (Jun., 1998), p. 143–155. Available at : <<https://www.jstor.org/stable/3099798>>
- KNEU, 2014. *Ekonomichna hlobalizatsiia [Економічна глобалізація]*. [online] Available at : <https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_schools/sme/sme_dgvnesok/sme_econ_globalizatsiya/>
- Kornieva, N. O., Bohoslavskaya, A. V. ta Novkov, I. O., 2019. Transnatsionalizatsiia svitovoho hospodarstva yak proiav hlobalizatsii biznesu [Transnationalization of the world economy as a manifestation of business globalization]. *Molodyi vchenyi* [online], 1(65), s. 213–215. Available at : <<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1995>>
- Kovtun, O., 2021. Svitovyi poriadok u fokusi svit-systemnoho analizu [World order is the focus of world-system analysis]. *Institutedd.org* [online] Available at : <<https://institutedd.org/blog/posts/svitovii-poryadok-u-fokusi-svit-sistemnogo-analizu>>
- Kovtunen, E. S., 2013. Teoretyko-metodolohichni ta kontseptualni zasady sotsiologichnoho doslidzhennia sotsialnykh zmin [Theoretical, methodological and conceptual foundations of sociological research of social changes]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky* [online], 18, c. 95-103. Available at : <<https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.95.pdf>>
- Kravchuk, M., 2002. Kontseptualna evoliutsiia teorii hlobalizatsii [Conceptual evolution of globalization theories]. *Politychnyi menedzhment* [online], 3, s. 122–136. Available at : <<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11622/12-Kravchuk.pdf?sequence=1>>
- Kutsyk, P. O., Kortun, O. I. and Bashnianyn, H. I., 2015. *Hlobalna ekonomika: pryntsyipy stanovlennia, funktsionuvannia ta rozvytku : monohrafiia [Global economy: principles*

- of formation, functioning and development: monograph]. Lviv : Vydavnytstvo LKA. Available at : <https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Buh_Obliku/Kucik/Docs/K1-1_GlobEko_mono.pdf>
- Levitt, Th., 1983. Globalization of Markets. *Harvard Business Review*. May. [online] Available at : <<https://hbr.org/1983/05/the-globalization-of-markets>>
- Liakh, V., 1996. *Suchasna zarubizhna sotsialna filosofii: khrestomatiia [Modern foreign social philosophy: a textbook]*. K. : Lybid. Available at : <https://chtyvo.org.ua/authors/Liakh_Vitalii/Suchasna_zarubizhna_sitsialna_filosofia_khrestomatiia/>
- Lifanova, M., 2016. *Kliuchovi polozhennia «novoi ekonomichnoi heohrafii» Pola Kruhmana [Key provisions of Paul Krugman's "new economic geography"]* [onlain] Available at : <<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17855/1/85-87.pdf>>
- Lukianenko, D. H. and Poruchnyk, A. M. (ed.), 2008. *Hlobalna ekonomika KhKhI stolittia: liudskiy vymir : monohrafiia [Global economy of the 21st century: human dimension: monograph]*. K. : KNEU. Available at : <<https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e39256fd-6909-43e5-87aa-3c77957fcb28/content>>
- Mazurok, P. P., Odiahailo, B. M., Kulishov, V. V. and Sazonets, O. M., 2009. *Hlobalna ekonomika [Global economy]*. Lviv : Mahnoliia-2006.
- Moosa, I., 2002. *Foreing Direct Investment: Theory, Evidence and Practice*. Palgrave Macmillan. [online] Available at : <https://www.researchgate.net/publication/265453721_Foreign_Direct_Investment_Theory_Evidence_and_Practice>
- Ortina, H. V., 2014. Vplyv tendentsii hlobalizatsii na umovy zabezpechennia antykryzovoi stratehii [The impact of globalization trends on the conditions for ensuring the anti-crisis strategy]. *Efektivna ekonomika* [onlain], 7, Available at : <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4179>>
- Pichuhina, Yu. O., 2019. Nova kultura v kontseptsii merezhevoho suspilstva Manuela Kastelsa [New culture in the concept of network society by Manuel Castells]. *Molodyi vchenyi* [onlain], 1(65), c. 17–19. Available at : <<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1939/1916>>
- Ramskyi, A. Yu., Soboliev, Yu. M. and Zhylytsov, M. O., 2020. Zastosuvannia eklektychnoi paradyhmy Danninha pry zdiisnenni priamykh inozemnykh investytsii [Application of Dunning's eclectic paradigm in foreign direct investment]. *Efektivna ekonomika* [onlain], 11. Available at : <http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/18.pdf>
- Robertson, R., 1992. *Globalization: Social theory and global culture*. London : SAGE Publications. [online] Available at : <https://www.researchgate.net/publication/364851943_Globalization_Social_Theory_and_Global_Culture>
- Rohach, O., 2005. *Mizhнародni investytsii: Teoriia ta praktyka biznesu transnatsionalnykh korporatsii [International Investments: Theory and Business Practice of Transnational Corporations]*. K. : Lybid.
- Rumiantsev, A. P. (red.), 2006. *Mizhнародna ekonomika [International Economics]*. 3-tie vyd., pererob. i dop. K. : Znannia.
- Sheffield, J., Korotayev, A. and Grinin, L. (eds), 2013. *Globalization: Yesterday, Today, and Tomorrow*. Printed in the United States of America [online] Available at : <<https://www.hse.ru/data/2013/05/23/1299088719/Globalization.pdf>>
- Shevchyk, B. M., 2011. *Suchasni ekonomichni teorii hlobalnykh system [Modern economic theories of global systems]*. In: Bashnianyn H. I. (red.). Lviv : Novyi svit – 2000.

- Sklair, L. and Robbins, P., 2002. Global Capitalism and Major Corporations from the Third World. *Third World Quarterly* [online], 23(1), pp. 81-100. Available at : <https://www.researchgate.net/publication/42791471_Global_Capitalism_and_Major_Corporations_from_the_Third_World>
- Therborn, G., 2000. Globalisations: Dimensions, Historical Waves, Regional Effects, Normative Governance. *International Sociology* [online], 15(2), p. 151-179. Available at : <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0268580900015002002>>
- Tkachenko, Yu. V., 2012. Zastosuvannya eklektychnoi paradyhmy danninha pry zdiisnenni priamykh inozemnykh investytsii [Application of the eclectic paradigm of dunning in the implementation of foreign direct investments]. *Ahrosvit* [online], 19, s. 57-60. Available at : <http://www.agrosvit.info/pdf/19_2012/14.pdf>
- Vyshnevskaya, O. M., Tatabrina, A.-M. O., Sokolov, S. V. and Burlaka, S. V., 2018. Hlobalizatsiini peredumovy transnatsionalizatsii svitovoi ekonomiky [Globalization prerequisites of transnationalization of the world economy]. *Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk "Modern Economics"*, 7, p. 52-59. Available at : <<https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/vyshnevskaya.pdf>>
- Waters, M., 2001. *Globalization*. 2nd editions. Routledge. [online] Available at : <https://books.google.com.ua/books?id=wpNtbFfn9DMC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>

Стаття надійшла 23.04.2024

Kalinin V.

TRANSNATIONAL LEVERS OF GLOBALIZATION: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The article is devoted to the scientific view's systematization on the globalization's processes and forms in the context of the role of the levers of transnationalization in ensuring global economic development.

It was established that modern socio-economic changes that take place in the world indicate the formation of systemic manifestations of interconnection and interdependence at the global level. In the conditions of strengthening globalization processes, not only the global space is being formed, but also the corresponding global mechanisms that regulate their activities are developing: the formation of the global labor market, global scientific and educational space, etc.

Based on the systematization of scientific views on the processes and forms of globalization, the multivariate approaches to the interpretation of this concept are defined. It is emphasized that modern theories and concepts of the globalization processes' development rely on various aspects of the countries' inclusion in global processes and structures.

It is emphasized that today there are signs of transformation of the existing globalization paradigm. This is because of the fact that existing economic theories do not cover the latest trends of non-linear development of globalization processes - manifestations of hyperglobalization (expansion of social processes into new forms of spatiality) and deglobalization (reduction of spatiality of social processes).

It was determined that the processes of economic activity's transnationalization play a special role in the development of globalization: globalization, that creates prerequisites and incentives for the development of intra-sectoral international division of labor, also led to the creation of powerful transnational corporations as an independent economic force.

It is substantiated that at the current stage, not only the global space is being formed, but also the corresponding global mechanisms that regulate its functioning is also forming. A prominent place among them belongs to the processes of transnationalization. The dominant role of TNCs is accompanied by the formation of systemic relationships and interactions, the essential understanding of which is a condition for the equal inclusion of national economies in the world economy.

Key words: *globalization, transnationalization, internationalization, global sociality, transnational corporations, transnational interactions.*